

2725

ԵՐԻՏՄԻՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՅԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅԵՂԻՇԵ ԶԱՐԵՆՑ

ԲՈՐԻՍ ԶՆԵԼԱԶԵ

ԲԱԼԼԱԴ ԳՆԴԱՊԵՏ ՏՈՄՍՈՆԻ, ԿՈՄՅԵՐԻՏ ՏՂԻ
ՅԵՎ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

ՓՇԵ ՇԱՊԻԿԸ

891.99

Զ-28

ԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԼԱՆ 1934

-6 NOV 2017

ԿՈՄՅԵՐԻՑՄԻՈՒԹՅԱՆ 15-ԱՄՅԱԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

391.99

2-28

ux

ՅԵՂԻՇԵ ԶԱՐԵՆՑ

ԲՈՐԻՍ ԶՆԵԼԱԶԵ

ԲԱԼԼԱԴ ԳՆԴԱՊԵՏ ՏՈՄՍՈՆԻ, ԿՈՄՅԵՐԻՑ ՏՂԻ
ՅԵՎ, ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

Փ Շ Ե Շ Ա Պ Ի Կ Ը

★

2725

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՁՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1934

16 07 2013

98 887

Պատ. խմբագիր՝ Ս. Հարությունյան
Ֆեխ. խմբագիր՝ Տ. Պալանջյան

2764-54

Արքագրիչ՝ Վ. Տերոյան
Գլավիտ № 8475 (բ), հրատ. № 2907 պատ. № 473
տիրաժ 3000. Հանձնված է արտադրության 4
փետրվարի 1934 թ., ստորագրված է տպագրու-
թյան 3 ապրիլի 1934 թ.

ՑԵՂԻՇԵ ԶԱՐԵՆՑ

ԲՈՐԻՍ ԶՆԵԼԱԶԵ

ԲԱԼԼԱԴ ԳՆԴԱՊԵՏ ՏՈՄՍՈՆԻ. ԿՈՄՅԵՐԻՑ ՏՆԻ
ՅԵՎ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

ԲՈՐԻՍ ՋՆԵԼԱՁԵ

Ահավասիկ այստեղ, Արեքսանդրյան այգում,
Վոր կոչվում է հիմա 26-ի անիան, —
Այս պատանին,
Անպարտ այս ղեկավարը,
Պատվանդանի վրա բրոնզացել է անմահ: —

Հայացքը ղեմն հառած,
Դեպի անհուն հեռուն,
Կուրծքը տված զալիք մըրիկների թափին,
Հոկտեմբերի հրդեհը իբր բիբերում՝
Նա նայում է հեռուն,
Հեռուն,
Ուր ծաղում է մի նոր, անեղբական արփի:
Նա կանգնել է հաստատ, այդ պատանին, —
Բրոնզացել է, վորպես յերիտասարդ ախտան, —
Նա հիմնադիրն է Վրաստանի
Լենինյան
Կոմ —
Յերխա —
Միության:

Հիսուն հազար բրոնզյա ընկերների ձեռքով

Այս յերգեցիկ բրոնզում իր ընթացքը դրած՝
Հերոսության, փառքի մի յերեկո
Նա բարձրացավ այս վեհ պատվանդանի վրա: —

Նա բարձրացավ հաստատ, ինքնալստան,
Այնպես, ինչպես կյանքում դեռ վոչ մի ծեր,
Լեզենդական հերոս՝ իր նոսր զին նստած՝
Փառքի պատվանդանին չի բարձրացել: —

Ո՛ւր եք դուք, հերոսներ, վոր ձեր փառքին վստահ,
Պատմության քառուղիներով, վորպես լեզենդ,
Անցնում եյիք՝ մարմարյա նոսր զիններին նստած՝
Գեղեցիկ ու անամեջ ձեր փառքի հետ...

Ո՛ւր եք դուք, վոսկյա Աքիլլես և Պատրոկլես մարմար,
Ու արագավտոն Ուլիս—հովիթների արքա...
Ահավասիկ բրոնզյա այս Աքիլլեսը,
Վորի Հոմերոսը դեռ պիտի գա: —
Դուք կործանեցիք հեքիաթի Տրոյադան,
Յեւ յերգեցին դարեր ձեր գործերը ռազմի, —
Ահավասիկ սակայն մեր նոր Աքիլլեսը,
Վոր կործանեց Տրոյադան կապիտալիզմի...

Նա կանգնած է հաստատ, կուրծքը բաց,
Դեմքը քամուն տված, հայացքն հեռու՝
Նա նայում է պայծառ, ինչպես լուսաբացը,
Իր հայրենի, հանդուգն իր լեռներում:

Նա կանգնած է անպարտ: — Իր բրոնզաձուլ սրտով
Նա լսում է տրոփը սրտերի բլուր, —
Նա տեսնում է իր դեմ՝ իր նման

Բրոնզադեմ պատանիների յերթը —
Այստեղ, իր շուրջը — և ամեն ուր: —

Նրա բանակը մեծ է: — Վրաստանից մինչև
Աղվանստան, մինչև Հնդկաստան ու Ճափա,
Մինչև Հոնգ-Կոնգ, մինչև Աշխարհը Նոր —
Ո, ամենուր, ուր կա աշխատանքի բանակ՝
Պալքարի չե յեղնում ամենուրեք անահ
Նրա բանակն ահա յերկաթակուռ: —

Այս չե պատճառը արդյոք, վոր յերգում է բրոնզը,
Վոր զնգում է բրոնզը, վորպես քալերդ, —
Այս զնգոցի ութմով պայքարներում գալիք
Միլիոնավոր բրոնզյա պատանիներ պիտի
Դեպի գրոհ քայլեն...

Յերբ բարձրանում եր նա՝ իր բրոնզն յերգում եր
Ընկերների վոսկյա յերակներում, —
Յեւ այդ պահից ահա նա անդադար յերգում է,
Տարածվում է յերգը հեռու. —
Յերգում է բրոնզը
Հիմա իր լեռներում
Յերգում է հանքերում,
Գործարաններում,
Հնգամյակի համար դոյամարտի լեւած
Կոմյերիտ անթիվ զնդերում,
Չինաստանի կարմիր դիրքերում
Յունգշտուրմի յերկաթյա շարքերում: —

Յերգում է բրոնզը
Յերկրից-յերկիր, —

Բրոնզը լերգում է
Հերոսության լերգեր...

Ո, լերբ ե զնգացել ջահելութունն ալապես,
Ինչպես այս բրոնզյա պատանին —
Ալապեղ —
Կանգնած գրանիտյա իր պատվանդանին...

Ահավասիկ, պոետ, բրոնզե զնգոցը,
Վոր դեռ լերկար տխրի տխրեղ հնչե,
Յեւ աշխարհի բոլոր, բոլոր գոտիներին
Միլիոնավոր բրոնզյա պատանիներին
Հերոսության, փառքի ու պալքարի կանչե —

Նա և՛ կյանք ե, և՛ լերգ ե, և՛ լեզենդ, —
Ալապես ե զնգում բրոնզը, պոետ —

1931

ԲԱԼԼԱԴ ԳՆԴԱՊԵՏ ՏՈՍՍՈՆԻ, ԿՈՍՅԵՐԻՏ ՏՂԻ ՅԵՎ
ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ — Բազու, —
Վորքան հեքիաթներ կան այս դորշ քաղաքում...

Յես ունեմ ընկեր մի, ընկեր մի մոտիկ,
Նա մեջքին կապում ե մի բաբալե դոտի,
Նա գլխին դնում ե հասարակ կեպի —
Իսկական հերոս ե չգրված վեպի,
Հասարակ բանվոր ե նա Բալախանում —
Փորում ե նա հողը ու նավթ ե հանում:

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ — Բազու, —
Վորքան հեքիաթներ կան այս դորշ քաղաքում:

Այս վտիտ բանվորը, այս վտիտ աղան
Այն տարին յեղել ե համարյա խոխալ —
Այդ ալն մութ տարին եր, յերբ ծովի բացից
Դրավեց քաղաքը մեր — անգլիացին:
Յերբ յեկավ, նստեց նա ու հպեց պատին
Մեր ըմբոստ քաղաքն ու պրոլետարիատին:
Տոմսոնի կոշիկն եր քաղաքում տիրում —
Թշնամին դաժան եր, բարեկամն — հեռու...
Բայց լե՛րբ ե բանվորը լռել աշխարհում, —
Նա խուլ սլաքարում եր անդուլ պալքարում:

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ—Բագու,—
Վորքան հեքիաթներ կան այս գորշ քաղաքում...

Այդ մութ որերին եր, յերբ մի որ բերին
Լցրեցին բանտերը մեր ընկերներին:
Յեվ վաղ առավոտը, հանկարծ, դեմուդեմ—
Մեր վտիտ տղին այս կանչեց Կոմիտեն:
Գաղտնի Կոմիտեն մեր կանչեց ու ասաց.
«Դու քաջ կոմիտրիտ ես՝ հասակդ առած,
Գո հալը բանվոր ե— ինքդ պրոլետար,
Տեսնում ես թղթերը.— վերցրու ու տար.
Մերոնք գործադուլ են պատրաստում արդեն.
Այս խող գնդապետը յեղի ե մեր դեմ—
Ուզում ե վողջին նա դարձնի գերի.
Կտանես այս թղթերը նրա դորքերին,
Կմտնես փողոցները խռիվ ու բանուկ—
Իբրև թե աֆիշ ես հանգիստ բաժանում»:

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ—Բագու,—
Վորքան հեքիաթներ կան այս գորշ քաղաքում...

Հրճվանքից շողաց մեր քաջ տղի հոգին,
Կարծես թե նա տերը դարձավ քաղաքի.
Աչքերում ցոլաց մի խնդություն անհուն.—
Տեսե՛ք՝ ինչ գործեր են նրան վստահում...
Ճերմակ թերթիկները գրպանը խոթեց,—
Իսկի չվախի թող դադանի Կոմիտեն.
Ու վաղեց, վաղեց նա սրտի դողոցով.
Դիմացից մի վաշտ եր անցնում փողոցով.—
Չսպելով սրտում իր մի կրծող մութ բան—
Մոտեցավ նրանց նա ու ասաց, «Գուրբայ»...

Ասաց, ծիծաղեց նա կամաց, ինքնիրեն—
Ու հանեց թերթիկները, սկսեց ցրել...

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ—Բագու.—
Վորքան հեքիաթներ կան այս գորշ քաղաքում...

Այս ինչ քաջ տղա չե, այս ինչ՝ լավ ցրիչ...
Բոլոր ղինվորները մեկ մեկ վերցրին.
Սակայն հայհոյանքը կոկորդում դսպած՝
Մեր տղի գլուխը արնոտեց սպան:
Հաբվածեց գլուխը՝ արնոտեց տղի—
Կարմիր կաթիլները թափվեցին հողին...
Բայց յերկրորդ հաբվածը, յերբ ողում շողաց,
Արդեն չքացել եր կորել եր տղան...

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ—Բագու.—
Վորքան հեքիաթներ կան այս գորշ քաղաքում...

Հեիհե հասավ մեր Կոմիտեն տղան,
Արնոտած յերեսը հրճվանքից շողաց,
Կապեցին գլուխը դրին անկողին,
Ուղարկող ընկերը համբուրեց տղին...
Հետո գործադուլ մեծ յեղավ քաղաքում—
Յերան բանվորները ու հաղթեց Բագուն:
Ամբողջ պրոլետարը կանգնեց դեմ ու դեմ,
Խողով Տոմսոնին այս հաղթեց Կոմիտեն...

Հաղթեց գործադուլը ինքի՛շ գործերին—
Բագվի պրոլետարը չդարձավ գերի.
Սարսեց գնդապետը մեր ուժից անթիվ—
Յեվ լելան ընկերները Բախլի բանտից...

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ—Բազու
Վորժան հեքիաթները կան այս գորշ քաղաքում...

Կեցցեն դորձադուլը, կեցցեն կոմիտեն,
Կեցցեն և փոքրիկ այն, կոմիտերիտ աղեն,
Կեցցեն մեր պաշտարը ու կամքը աբի—
Կեցցենն ընդհանրենը համայն աշխարհի...

Քաղաք իմ, քաղաք իմ, քաղաք իմ—Բազու
Վորժան հեքիաթները կան այս գորշ քաղաքում...

ՎԱՆԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

Փ Շ Ե Ծ Ա Պ Ի Կ Ը

1. ԼՈՐՊԵՍ ՆԱԽԵՐԳ

Աշնան չար քամին, շաչուն, սառ քամին
Սուրում, երվսրվում, սաբսուռ և փոռում,
Կարծես հազար տեղ հենց միանգամից
Դանակներ, սուսեր, սուրեր են սրում:
Դեղին տերևներ՝ անթիվ անհամար,
Պարտված զորքի պես դերի խուճապին,
Զվում են անկարգ, փախչում քամանար.
Ունկընդիր միայն սոսկումի չափին...
Բոթաբեր, խոժոռ նայիրյան աշունն
Ամեն տեղ սուլում, զուլում և փոռում,
Կարծես հազար տեղ սրում են դաշուչն,
Հազար տեղ սուրացր սրեր են սրում:

Արշավ... Բաղիմ Կարա Բեկիր փաշան
Կարսը առավ, առավ սուանց կըռվի...
Ել Բնչ կռիվ, բանակ, զինապաշար...
Ինչ զրոշ կա՝ թող դա գետին փրավի...
Ով չմեկնեց խաղաղ հաշտության ձեռք,
Թող պարտության ճերմակ զրոշ պարզե...
Նայիրյան ցուրտ աշուն, ձմեռ, ձմեռ.
Պաշտպանության ժանդոտ - զորշ հրազեն...
Արշավ... Բաղիմ Կարա Բեկիր փաշան...
Պուճապ ու կրկին խուճապ, ո, կրկին
Տունդ այրեր, փախիր դու անպաշար,
Մահը արշավում և, հողիդ փրկիր:

Գաղթի, Հակակական սալերը ճըռնչուն.
 Յեղներ, գոմեշներ՝ կրեալի քայլով.
 Մահը գալիս է, դու դարձիր թըռչուն,
 Թե չես չես աղատվի յեղան սալով:
 Մարդը կիսամարդ է, կիսազաղան.
 Վախն է միայն, վախն է հիմա սրտում...
 Ահա լեզապատառ ու մահաստ
 Փախչում է մայրը՝ նետած վորդուն...
 Գաղթի եւ խուճապ եւ Պարտութեան սելավ:
 Սալառնում է հակա մի գիշատիչ թռչուն:
 Չես աղատվելու հակակական սալով:
 Զուր էս լեղներին վրա մռնչում:

Գլուժրու կայարան... վաղն, արշալույսին
 Նա չե աղատվում, ով նստեց գնացք...
 Մի կերպ բարձրացիր կողքինիդ ուսին
 Ու քեզ վագոն նետիր ուշագնաց:
 Ով վոր մնաց՝ մնաց մահի բերան.
 Իսկ մահն արշավում է փախլը, փախիր.
 Մագլցիր գոնե վագոնի վրա
 Սիրտդ չպալթի թող մահի վախից:
 Այս արհավիրքում առանց մայրիկի,
 Փոքրիկ, քրոջդ գտնելիր գոնե...
 Կյանքն ելի քաղցր է, դու մի ընկրկի
 Մտիր, թագնավիր տակը վագոնի:

Ո՛ւր էս գնում, գնացք, հեր էս ասանում
 խուճապի ակքը... կիջեցնեն գնացքից.
 Վոչ մեկը տեղ չունի վրաստանում:
 Վոչ մեկը չունի աղատ անցադիր...
 Գլուխդ քան: Հետո՝ «չեղոք կոտի»:

Հիմա սրտոտ է պահակը վախկոտ.—
 «Իջեցրեք, վար իջեցրեք բոլորին,
 Ով անանցագիր նստել է վագոն...»
 Վագոնի տակից, փոքրիկ՝ դուրս չգաս,
 Զնազաս, կուլ տուր քո մաղձը լեղի:
 Թևերիդ ուժ տուր, լեղիր զգաստ.
 Ահա գնացքը կշարժվի տեղից...

Արթուն հսկիր, չար աչք, արթուն լեղիր՝
 Դանի կա կյանքը, արևը ծագող,
 Մահից փախչողը կարող է տեղին
 Սողոսկել նույնիսկ ասեղի ծակով.
 «Հանցանք՝ խիստ պատժի արժանի», սակայն
 Արդար, արդար ու սրբազան «հանցանք» —
 «Չեղոք դռուց» այնքան մարդիկ, այնքան
 Աներևույթ կերպով սահմանն անցան...
 Վագոնի տակից, փոքրիկ, կամացուկ
 Սողոսկիր, սողա, դուրս չեկ, մի մնա.
 Սառաչում էս արդեն, ցուրտ է մահացու,
 Հենց այս առաջին շեն գլուղը գնա:

2. ԱՆՔՈՒՆ ԱՅՔԵՐԸ

Հանդերում չկա ել հովվի կըրակ.
 Հանդերն ու արտերը թափուր, թափուր...
 Դեղնած սպրդնած դաշտերի վրա
 Յերկիրն իր ճերմակ թախիժն է թափում:
 Հանգչում է գլուղը: Ամեն տան դրան
 Մռայլ կանգնած է աթարի մի դեղ՝
 Վոր գլխին ճերմակ փափախը դրած՝

Մի յափընջափոր պահակ ե ասես:
Ամեն խըրճիթից ու ամեն տընից
Սև ծուխն ե բղխում պալան-պալան,
Ու քամին ծուխը կտրի բերանից
Քլում, քշում ե, վորպես թալան:

Ճնշիչ ու ծանր գիշերն ե նստում,
Յեվ ամրանում են գլուղում փակ ու նիգ,
Այստեղ ու այնտեղ շներն են վընդստում.
Քամին ծեքծեքում ե դուռ ու տանիք:
Իրար են փարվում քամի, մութ ու ձյուն.
Յեվ նրանց գրկում վախկոտ, կլաթաղ
Ճրագներն են լուկ հատ հատ առկայծում,
Ինչպես գալլերի աչքերը խարդախ...
Քրճիթից խրճիթ Մորփեոսն ե շրջում,
Բաշխում ե ծանր լերադ ու ցնորք:
Յեվ կարծես գլուղում վոչ վոք չի շնչում,
Անհացած են ահով ու քնով:

Գլուղի կենտրոնում սակայն դեռ անքուն
Ճրպճրպացնում են աչքերը պղտոր
Գինեառունը դաղջ, տամուկ ու տաքուկ
Յեվ նրա տերը՝ մշտաբթուն Բըղդոն:
Ուռչում—իջնում ե դեռ տիկը գինու,
Վորպես վիթխարի, ալլանդակ մի ծիծ,
Մորում ե, ծորում անվերջ, անհատնում
Թթվաշ ու կարմիր կաթը նրանից:
Ու մազնխասցող սեղանին կպած
Դեռ մի քանի մարդ թասեր են քամում,
Զրույց են անում զվարթ, սրտաբաց,
Ուշք չեն դարձնում կատաղած քամուն:

Անկյունում կանգնել ե բատրակ Համզոն,
Թոշած նայում ե Բղդոյի թասին,
Սպասում ե, վոր գինու նոր թառով
Բղդոն հրամայի, մի նոր բան ասի:
Նա ջանք ե թափում, իրեն ստիպել
Անքըթիթ նայել, հրամանը վորսալ,
Բայց վիզը՝ թոռած տանձի կոթի պես,
Զի կարող պահել գլուխը պարզած:
Իզուր ե նայում ճրագի բոցին,
Քունը աչքերից նրանով քշելու...
Ախ, ինչ կլինի աչքերը գոցի,
Վոր չծակոտվեն անգութ փշերով:

Համզոյին թվաց, վոր ահա այս եր
Միակ յերազած ցանկալի բախտը,
Յերը Բղդոն մի կողմ հրելով թասը,
Յերկար հորանջեց՝ «քնկու վախտ ե»:
Սեղանին կպած հյուրերը՝ չուզելով
Մի կերպ պոկվեցին տարտամ ու անկամ...
Համզոն դուրս յելավ քաղցր հույսերով,
Յեվ գլուղում վերջին ճրագը հանգավ:
Դրսում քամին ե սլանում, սուրում,
Գլուղն ահից, ասես, լուկ ե, մնջել...
Համզոն քնած ե լեղան մսուրում
Յեվ յերազում ե, ով գիտե, ինչեր:

Ինչ վոր տեսել ե, ապրել, զգացել՝
Նորից տեսնում ե Համզոն լերազում.
Քմահաճ բախտը դրանով գուցե
Համզոյին անվերջ տանջել ե ուզում:

Գունը դառնում է ծանր մղձավանջ,
 Բամու վոռնոցը թվում է նրան
 Խեղադար աղմուկ, անհույս ճիչ ու կանչ
 Հուսահատ գաղթի կուլը ճամբի վրա...
 Զարթնած խորհում է մտաբերում այդ մուկ՝
 Աչքերը հառած դեպի առաստաղ.
 Վերից նայում են անխմաստ ու բուխ
 Յեղան աչքերը, ինչպես սառած աստղ:

Ու միտք է անում պատանի Համզոն,
 Մոտիկ դեպքերը սարսուռով հիշում,
 Անցած որերի ցավի դեմ անդոր՝
 Դեպի գալիքն է մըտքերը քշում:
 Արդեն հասել է մի կտոր հացի,
 Բայց այսպես ապրել, չեղան մտաբերում...
 Ո, վոչ, չերբ կանաչ դարունը բացվի,
 Այլևս Համզոն չի քնա այս որում:
 Ինքը, վոր այնպես խելոք բան արեց
 Յեվ մինչև հիմա պահում է թաքուն,
 Կարող է նորից մի բան հնարել...
 Առաջիմ բավ է մտաբեր տաքուն:

3. ՀԱՐՑԵՐԻ ՀԱՆԳՈՒՅՑ

Կյանքն աչքից չարքառ՝ մահվան համադոր,
 Գոնե ձմեռը չե՞րբ պիտի անցնի,
 Իր ցավի մասին համ պատմի Համզոն,
 Մի բարի խորհուրդ ումից հարցնի:
 Բղդոյի շունը յերջանիկ է, քան
 Բղդոյի բառրակ Համզոն այս գլուղում:

Ցերեկն անդադար հաղար դործ ու բան,
 Գիշերն էլ անքուն մզլած նկուղում...
 Ել ով կա գլուղում իրենից բացի,
 Վոր ալդպես չարքառ սե հաց է ճարում:
 Ո, նրանք շատ են արև՝ հասկացի՛ր
 Վորքան բառրակ կա ամբողջ աշխարհում:

Լսել է Համզոն, վոր Հայաստանում
 Արդեն հանգիստ է, վոչ կոիվ, վոչ գաղթ.
 Լսել է Համզոն, բայց չի հասկանում՝
 Վորապես պիտի դար աղբիսի բախտ:
 Իսկ գինեհտանը ծորում էր պղտոր,
 Փըրփըրում գլխին թասերում անհագ...
 — Բողբիկները, ասում եր Բղդոն,
 Քանդել են չերկերը հիմահատակ...
 Բառրակը ուրիշ մի խոսք է ասում,
 Ուրիշ խոսք՝ ասողն հարուստ է յեթե...
 Ախ՝ ձյուն չլիներ, տես ինչպես Համզոն
 Անձամբ պիտ գընար ճիշտ խոսքի յետև:

Կարմիր դրոշը բորբ ծածանվում է...
 Նրա ալիքը հասնում է, թովում.
 Ու անտես մի ձեռք համառ ցանում է
 Հաղթության սերմեր արգավանդ հողում:
 Յեվ գլուղում, անտես, անտես մի խլուրդ
 Քանդում է անդուլ արմատ ու հիմեր...
 Իսկ աչնտեղ, մոտիկ լեռներում այն լուրթ
 Արդեն թընդում է հաղթական հիմեր:
 Իրարանցումը փափսուկից խուլ
 Աճում է, դառնում է սպառնալի...

Հիմքն որորվում ե, խարթուլ ե, խարխուլ,
Չկա փրկության վոչ մի բանալի:

— «Մպիտակ արջը գալիս ե կրկին,—
Խոսեց ժողովում վարժապետ Տիգրան,—
Հիմա ավելի կատաղի լըլիլիչ...
Թողնելու չե մեզ միայն վարտիկով:
Ինչ ունենք չունենք պիտ սրբի, տանի
Բողոքիկ հորդան... յես պարզ եմ ասում՝
Ինչ որի հասցրին մեծ Ռուսաստանին,
Նույնը պիտ անեն այստեղ, Կովկասում:
Կորցնենք պիտի տուն, նամուս ու կին,
Յեթե անտարբեր մրափենք հիմա,
Ամենքս, Վորպես մի սիրտ, մի հոգի,
Պատենք պիտ կապենք թշնամու դիմաց»:

— «Վարժապետն, անշուշտ ճշմարիտն ասաց,
Գալիս ե նորից մեր հին թշնամին,—
Յեվ կուլակ Բիդոն թընդյունով հազաց,
Ապա ծոր տվեց բառեր մի առ մի.—
Ծառը ընկնում ե կացնի հարվածից,
Կացնի կոթն ել հենց նույն այդ ծառից ե...
Այդ դրսից լեկող թշնամուց բացի,
Մեր ներսում ունենք թշնամի գուցե:
Դըրսի թշնամուն տեսնում ենք հիմի.
Կըռվի դուրս կգանք, անվախ դեմ առ դեմ:
Հապա ի՞նչ անենք, լերը մեր թշնամին
Հենց մեր ներսից ե պայթեցնում բերդը»:

— «Խոսքը տալիս եմ տեղ հայր Իսակին».
Ու տեղ Իսակը բաց արեց ժանիք.—

«Նզովյալ լինի ցեղը վառակի
Յեվ աղագիտրժան վատ Մեհրուֆանի...
Մեզ պահապան ե աչքը աստծու,
Յեվ մեզ առաջնորդ՝ աջը Գրիգորի,
Թող անհետ կորչեն կըրքերը գըծուծ,
Համերաշխ դիմենք մեռական որին»...
Ու բարձրացնելով խաչը վոսկեզոծ
Հանդիսավոր ու կերկերաձայն
Մարգարեացավ քահանան հայոց՝
«— Խաչն ե զորավիգ մեր մեծ հաղթության»:

Լսում եր Համդոն խոհուն, ուշադիր,
Վործնում մըտքով խոսքերը խըրթին.
Մի բան հասկացավ քչից ու շատից,
Բայց այնքան բաներ մեացին մթին:
Ինչո՞ւ չխոսեց մի բատրակ, հովիվ,
Կամ մի դեղացի, աղքատ, հասարակ...
Են ռվ, ի՞նչ գոռաց անդից-ժողովից,
Նախագահն ինչո՞ւ նրան դուրս արավ...
Համդոյի գլխում հաղար մի հարցում՝
Անձրևի նման բուռն տեղացին...
Այդ մասին արդյոք ի՞նչ ե մտածում
Պարզ ու հասարակ աղքատ գյուղացին:

4. ՓՐԿՈՒԹՅԱՆ ԳԻՇԵՐ

Համառում ե ցուրտ փետրվարը դեռ,
Որերը միգոտ վոստոյն են սարդի,
Այդ վոստոյնի մեջ գյուղը կիսամեռ
Թըպրտում ե դեռ, սպասում մարտին:

Սպասում ե ե Համզոն նոր դարնան՝
Որերից դժգոհ, կարիքին հլու,—
«Գարնանը պետք է յետ վերադառնամ,
Հուլիս ունեմ կորած մորս գտնելու»:
Գաճաճ ամիսը լերկար ե, անծայր,
Զմրան կարճ որը թվում ե տարի...
Բայց լերկինքն ասես, բացվում ե պայծառ,
Ու ցածանում ե դեզը աթարի:

— «Սաքո, ուզում եմ Բղդոյի մոտից
Ընդմիշտ հեռանալ, Հայաստան զնալ,
Սպասում եմ քիչ քամին հանդարտի,
Ճանապարհներում սկսվի ձընհալ»:
— «Լավ չես մտածել, շուտով հենց ալստեղ
Կլանքը կվտխվի, Հայաստանի պես,
Ժպտալու յի մեղ բախտի նոր աստղ,
Մի քիչ դիմացիր, դոչախ պահիր քեզ...»
Համզոյին թվաց թե դա յերազ ե,
Յեմ հենց վոր Սաքոն հեռացավ վռազ,
Համզոն, Սաքոյի ստվերն եր ասես,
Շարժվեց նրա հետ, հետևեց նրան:

— «Համզո, դու ժիր ես, դոչախ ու սրտոտ,
Կարիքի բովում թըրծվում ես դու,
Ու քեզ քամելով եդ կուլակ Բղդոն
Հասունացնում ե քենը քո սրտում:
Բայց փոքր ես դու դեռ ե ուժդ պակաս,
Տարիքդ լինչ ե,— տասնումեկ տարի,—
Դեռ պիտի աճես, դորանաս ու գաս՝
Պիտանի լինես մեր մեծ պայքարին:

Հիմա տուն դարձիր, ձյուն ե ու քամի...»
Ասում ե Սաքոն հանգիստ խրատով:
Ախ, այդ խոսքերը լավ բարեկամի՝
Շատ ծանր եր թվում, սիրտը թրատող:

— «Զարկում ե արդեն ժամն որհասական.
Վերջին պայքարը կյանքի ու մահու,
Թշնամին արթուն հսկում ե, սակաչն
Իր վերջին բուպեն դեռ չի կռահում:
Յեւել են վռտի և՛ քաղաք, և՛ գյուղ
Տիրող լծի դեմ անհաշտ, հակադիր:
Յեւնում ենք և մենք վստահ, աներկյուղ
Ու միանում ենք կարմիր ճակատին:
Մեր այս կավի մեջ դաժան ու արդար
Հենց մեր ոգնության առաջին ձայնին՝
Կարմիր բանակը միշտ լեղբայրաբար
Պատրաստ ե պահում վողը հրացանի»...

Գիշերը հսկա մի թխսի հանգույն
Թևերն ե փռել գլուղերի վրա
Ու սավառնում են ամպերն լերկնքում,
Վորպես գիշառիչ ուրուրի չերամ:
Մռայլ ե մութը՝ դադանիքին գիտակ,
Ասես, կրում ե լերկունքը ցավոտ,
Յեմ սե դիշերվա ծոցում սպլտակ
Խլրտում ե մի կարմիր առավոտ:
Ու հորիզոնի լեռների ուսին
Արևը, վորպես կարմիր աքաղաղ,
Պիտի բարձրանա, շեկ արշալույսի
Յերգով զարթեցնի և՛ գյուղ, և՛ քաղաք:

Դեռ խիտ է մուծը, բայց շեկ մի խոստում
 Փռված է արդեն սարերի վրա...
 Մուծ խրճիթներից դուրս են սողոսկում
 Սև-սև ստվերներ տենդագին արագ:
 Գյուղի ծուռ ու մուռ, նեղ փողոցներում
 Ճռում է ձյունը անզգուշ լերթից,
 Ճերմակ գետինը վխտում է, յեռում
 Սև ստվերների շարժումից, տենդից:
 Տեղ-տեղ ձախեր են ծնվում ու լռում.
 Ապա փռվում է փափսռակ մի խուլ,
 Զգացվում է մի զրսաված գըրգռում
 Ու... շնահաչը փռվում է գլուղում:

Համզոն չի կարող աչքերը գոցել,
 Շրջվում է մեկ աչս ու մեկ աչս կողքին.
 Այս գիշեր մի բան կատարվի գուցե,
 Սպասում է նա նոր բախտի շողքին:
 Սպասում է և... իջնում են կամաց
 Կռվերը ծանր լերագի բեռով.
 Ու սավառնում է Համզոն ակամա
 Յեղան մսուրից հեռու, շատ հեռու...
 Հանկարծ մի պայթյուն, կրկին ու նորից.
 Յեվ արձագանքից մուծ գոմն է թնդում...
 Յեվ դուրս է ցատկում Համզոն մսուրից
 Սուզվելով անհետ գիշերվա մթնում...

5. ԿԱՐՄԻՐ ԼՈՒՍԱԲԱՅ

Բացվում է որը, լեռների ուսից
 Արևը խարտյաշ ու կարմրակապտա

Փռում է հստակ խուրճերը լուսի
 Յեվ վողոզում է լույսով դաշտ ու սար:
 Թընդում է գյուղը բաղմաղաղակ,
 Վորպես բլուրագլուխ մի հակա մարմին...
 Ու ծածանվում է վառ արևի տակ
 Ամեն կտուրին մի դրոշ կարմիր:
 Բացվում են բոլոր դռները փակած,
 Հոսում են մարդիկ դեռ ամեն կոմից...
 —Վողջո՛ւյն արևի անաղարտ ծագման.
 —Վողջո՛ւյն գյուղական կարմիր հեղկոմին:

Հաղթության դափնին թող լերբեք մրափ
 Զբերե կարմիր մարտիկի համար,
 Յեվս մի դրոշ թշնամու վրա,
 Վոր բնկնեն վերջին դիրքերը համառ:
 Ոգճություն է պետք հարևան գյուղին,
 Յեկել է շտապ կարմիր սուրհանդակ—
 «Գրավել մոտիկ պոստն, յերկաթուղին,
 Մինչև վոր հասնի բանակն ոժանդակ»:
 Թնդանոթները՝ յերախները բաց՝
 Գոռում են, վորպես վոհմակն հովաղի...
 Բանակն հաղթական ու համառընթաց
 Նշան է բռնել սիրտը Կովկասի:

—«Զյունը նստած է դեռ հատտ ու հաստատ,
 Կթաղվես, կորչես քո այդ հասակով.
 Ավելի լավ ե՛դու նամակն աչս տար,
 Հասցրու հեղկոմին», ասում է Սաքոն:
 —«Կտանեմ, ցերեկ դեռ կա վեցը ժամ,
 Յես գյուղ կհասնեմ անպայման աչսոր,

Իսկ վաղը նորից շալակած պաշար
Յետ եմ դառնալու», ասում ե Համդոն:
— «Վաղը մի գիտե, ուր ենք լինելու,
Գուցե Թիֆլիսը—արդեն գրավել...»
Համդոն Սաքուլի խորհրդին հլու
Վերադառնում ե, վորպես գրաբեր:

Գնում ե Համդոն՝ իր դերին գիտակ՝
Խոհուն, լրջագետ, ցրտից կարմրած.
Ի՞նչ փուլթ թե ցուրտ ե... տաք ե կրծքի տակ.
Փափախի ծալքում նամակն ե դրած:
Թվում ե նրան թե իր փափախում
Պահված ե բախար ամբողջ աշխարհի,
Ու սիրտն ամելի թունդ ե բաբախում,
Արագանում են քայլերը մանրիկ:
Յեւ մութը նոր եր գլուղին վրանել,
Գլուղը դեռ նոր եր կըպցնում ճրագ,
Յերբ Համդոն կապույտ ծրաքը հանեց,
Հեղկոմի կարմիր սեղանին գրավ:

Հաղթության ուղին մաքրած ու հարթ ե,
Թշնամու վերջին ճիգը՝ ապարդյուն.
Խորհրդային ե Վրաստանն արդեն,
Կա պաշտոնական ազդարարութուն:
Թիֆլիսն ել ընկավ անմարտ, անկրոնի,
Թշնամին՝ ջարդված լեռնկվա մարտում՝
Իր մենշեիկյան ուժերը ցրել
Քաշում ե դեպի Գութալիս, Բաթում...
Ուր մենշեիկյան ռեժիմը դեղին
Դեռևս տեր ե սըտով, մարակով,—

Բոցավառված ե արդեն կատաղի
Ապստամբության կարմիր կրակով:
Գարուն ե, ձրնհալ... առու, հեղեղատ
Հորդել են անդուսպ, մոլի-փրփրերուն,
Ճեղքում են հողի կուրծքը անաղարտ
Ու բաց են անում նոր ճամբա, նոր հուն:
Բոլոր սերմերը կենսունակ ու սերտ
Ճալթում են հողում հրձվանքով լեռուն
Ու, վորպես սրտում բողբոջած հույսեր,
Յերկրի լեռնաին ժպիտ են փռում:
Դուրդուրանքներով իր լուսաճաճանչ
Յեւ համբույրներով մալրական ու ջերմ
Արևն ե շոյում ծիլերը կանաչ,
Ժպտում են անթիվ շրթեր ու աչեր:

Բացել ե կյանքը հաղար դադանակ
Ու հեռու նետել առաստաղ ու ծածկ.
Յելել ե հանդես հզոր մի բանակ,
Տալիս ե կյանքին նոր հուն ե ընթացք:
Փռված ե դեռին հին կյանքը մըռայլ,
Ընկած ե, մեջքը կոտրած արջի պես,
Նա դեռ սողում ե թաթերի վրա,
Ճգնում ե, Համդոն, նորից տանջի քեզ:
Հոգեվարքը դեռ գուցե լերկարի,
Դժվար ե մեռնում... չի ուզում մեռնել:
Բաց մերն են արդեն դիքերը վերին
Ու բոլոր հատու գենքերը մերն են:

6. ՆՈՐ ԶԵՆՔԵՐ

Անցան որերը, վոր քահրուբարի
Հատիկներէ պէս դեղին ու դունաւ
Հատ-հատ քաշում էր, համրում վողջ տարին
Չորցած մառներով մի բիծա Իգնատ:
Կտրել էր թելը բարակ ու փթած,
Յեւ հատիկները դժգուշն ու դեղին
Յանուցիր չեղած, կորուստով անդարձ
Խառնվել էյին փոշուն ու հողին:
Ու չեղած ամուր օւլանքի վրա՝
Զվարթ գնդոցով կլանքը տողարող՝
Ընթանում էլին որերը արագ
Դեպի գալիքը պալձառ ու նորոգ:

Նոր և սկսվում ամեն, ամեն ինչ,
Յեւ նոր ձեռներով, և նոր ձեռով.
Մարդ բեր, վոր դուրս հանի ամենից,
Ամեն բան զրկի մտքի թևերով:
Այնքան հասարակ ու աչքան հեշտ և
Յերևում հեռվից ամեն բան ու գործ,
Հապա մոտեցիր և փորձիր ճշտել
Մի ծոված ողակ ձեռներով անփորձ:
Դու յես կլանքի տեղ և բոլոր նրանք,
Վոր քեզ պէս զրկված, զոհ էլին, Համզո,
Պետք և սովորել կառուցել նոր կլանք՝
Միացյալ ուժով, տոկուն, անձնադոհ:

Յերկրորդ տարին և՛ խորհուրդը գլուղում.
Պահում և արդեն հշուղ-ընթերցարան,

Գլուղացին մտքի ակներն և յուղում
Յեւ ջուր են խմում մտքերը ծարավ:
Իսկ իրիկնային դարոցը հերթով
Ընթերցողներ և տալիս խճճիթին,
Բատրակը, չարքաշ իր գործից հետո,
Գրքով և ցրում մշուշը մթին:
Մեկ-մեկ բացվում են որերն, արևում,
Վորպէս հանդուցներ խճճված թելի,
Ու ճամբան աչնալիս պարզ և չերևած,
Գալիքի թովքը վառ՝ անհաղթելի:

Ամուր կառչել և Համզոն նոր կլանքին,
Աճում և մտքով, կամքով, տարիքով,
Նրա փորոնող միտքը անհանգիստ
Մի բան և դոնում ամեն չերեկո:
Դիմավորում և տանջորս տարուն,
Անցած որերի տանջանքի բովում
Իր կլանքի թրծած համառ պատանուն
Նոր կլանքի կերաման հոգսն և վրդովում:
Ինչ վոր դուռն էր առաջ անորոշ՝
Հիմա հաստատվեց, պարզվեց ուսումով.
Պայծառ, փողփողուն մի կարմիր դրոշ
Զգում և նրան դեպի կոմսոմոլ:

Թող կուլակ Բղզոն հիմա կատաղի,
Զայրույթից ուռչի, գինու տիլի պէս,
Զայրույթի թուշնը թող ծորա դեղին,
Անդոր և, Համզո, քնատ տալու քեզ:
Նրա պայքարը խորամանկ ու նենդ,
Թունոտ ժպիտը՝ աչքերում դավող,

Ակընհայտ գեները,—հիմա կընդունենք
Վոչ վորպես քո դեմ անհատի մի վոխ:
Նրա դեմ, Համգո, քեզ հետ միաձուլ
Ամբողջ մի բանակ կա կուռ, հաղթական,
Վոր արորելով ամեն ծառացում
Գնում ե անկարգ դեպի ասլաբան:

Կովի ձևերը հիմա ուրիշ են,
Գուցե ավելի դժվար, աննահանջ
Պետք ե հիմնական դիրքը վորոշել,
Ամբողջ ճակատով շարժվել առաջ:
Բաղմադեմ ե մեր թշնամին ասոր,
Հայտնվում ե նա յերբեմն անհայտից,
Յերբեմն «ընկեր ե», փարված մեր վզով,
Յերբեմն թուշն ե նենդավոր խայթի...
Ամբողջ ճակատով՝ քաղաքիցը գյուղ
Յեվ գյուղից քաղաք՝ մեր բանակն անահ
Հարթելով ուղի, ուխտեր ե ձգում
Յեվ շարժում կյանքը դեպի կոմունա:

Հարթվում ե ուղին... հիմա գենքի տեղ,
Այնտեղ՝ քաղաքում հանդես ե բերված
Գործարանները շոխողը ահեղ,
Յեվ ծով քրտինքը արյունի դիմաց:
Փնշում ե շոգեգութանը գյուղում,
Շղմում ե, ջարդում արոր ու գութան,
Փլում ե մենակ, առանձին հյուղը,
Չուլում ե հսկա մի տնտեսութուն:
Ամբողջ ճակատով... ահա թե ինչու
Այդպես անհաղթ ենք... ե ընկած անդոր,

Ջարդված սալի պես հինն ե ճոնչում
Իր վերջին լերգը, կոմյերիտ Համգո:

7. ԱՆՆԱՂԹԵԼԻՆ

Դաշտերի վրա, լեռների լանջին
Փռված են դարնան դորգերը խնդուն.
Վորպես մանուկներ ժպտանում ու ջինջ՝
Գորգերի վրա դառներ են խայտում:
Ու հովիվները կատակը՝ վոնց վոր
Ջրի կարկաչը կանաչած ձորում,—
— «Աղջիկ ես, Համգո, թշերդ խնձոր,
Վոչ բեխ ե ծլում ե վոչ ել մորուք»:
Նրա աչքերում ժպտում ե նազով
Անծանոթ մի փայլ՝ աչքան գրավող.
— «Աղջիկը դու չես» — դարձնում ե Համգոն
Յեվ աշկիռում աչքերն մրահոն:

— Խոսքով չի լինի, հապա մի գործով
Ցույց տվեք՝ տեսնենք աղջիկը ով ե.
Դե, կոխ բռնեցեք, ով ե վար գըցող,
Թե չե ի՞նչ իմաստ՝ գլուխը դովել:
Յեռում ե աշխույժ արյունը նրանց
Պատանեկութան կայտառ կրակով,
Ու փաթաթվում են լերկուսը իրար,
Սեղմում ու քամում իրար մեջք ու կող:
Յեվ թավալվում են կանաչի վրա
Իրար փաթաթված ընկերն ու Համգոն,
Նրանց ախտերից՝ շիկնած, կարմրած՝
Բավականության հույզեր են վաղում:

Ձգում ե Համդոն իր արվող դեմքին
Ընկերոջ շունչը դուրեկան ու տաք...
Ու մի ցանկութուն մութ և անմեկին
Ծնունդ ե առնում նրա կրծքի տակ:
Անցնում ե մարմնով մի ոտար սարսուռ,
Յեղ թուլանում ե Համդոն դողահար...
Ու չի ցանկանում ջանք թափել իզուր՝
Ընկերոջ տակից դուրս գալու համար:
Ուժ ե հավաքում, իբր թե կրկին
Ճգնում ե դուրս գալ մի քիչ բարկացած,
Ու չի ցանկանում... ուզում ե կրծքին
Շարունակ զգալ ծանրութուն ու ցավ:

Ու հանկարծ Համդոն, կարծես թե խայթված
Ցնցում ե իրեն... առանց ջանքերի
Իրեն հաղթողին գլորում ե ցած
Յեղ դուրս ե պրծնում նրա ճանկերից:
Լեցվում են նրա աչքերը խորունկ,
Յեղ արցունքները, ցողի պես առատ,
Շիկնած աչտերի վրայից գլորվում,
Թափվում են գարնան խոտերի վրա:
— «Ամոթ ե, Համդո, քեզ նման տղին,
Չե՞ վոր հանաք եր աչդ ընկերական...»
Պախարակում են նաև հաղթողին,
Վոր նա Համդոյին վշտացրեց աչդքան:

Առանձնանում ե Համդոն մտախոհ՝
Ինքն իր հետ մեկուկ մնալու մի պահ,
Աչքերը լեցուն արցունքով, վախով՝
Խեղդելու սրտում բռնկված մի բան:

Խեղդելու սրտում... խեղդել, սակայն ինչ...
Հենց սիրտը ներսից բռնունցքի դարկով
Բաղխում ե կրծքի փեղկերը ճընշել:
Ուզում ե ջարդել, դուրս պրծնել անքող:
Բալց... միայն սիրտը... մտքմինը ամբողջ՝
Փշե շապկով քողված զնայանակ՝
Ուզում ե ճեղքել հաղուստը բանտող,
Մարմինն ու հոգին միասին բանալ...

Թուխ սավերները սողում են, ասես
Վախեցած անուժ, դեղնավուն լույսից.
Արևը, ինչպես ընթերթի ավառ,
Մահում ե այն կողմ լեռների ոսից:
Յեղ նրա վերջին շողերը սուզվում,
Սողում են խորհող խոտերի միջից.
Ծաղիկներն, ասես, քնել են ուզում,
Փակում են իրենց աչիկները ջինջ:
Հովիվ ու վոչխար դառնում են հանդից,
Գլուզը լցվում ե աղմուկով, կանչով...
Գնում ե Համդոն լուռ, տըրտմաթափած,
Սրտում իր պահած գաղտնիքը տանջող:

Պառկել ե Համդոն... մարմննի վրա
Սողում են կարծես սառ-սառ ասեղներ...
Վորպեսզի բարձր, բարձր չգոռա՝
Ատամներովն իր շրթներն ե սեղմել:
Ուզում ե դռնել մի չելք, մի հնար,
Վոր չմտածի ու տարվի քնով.
Նա պինդ փակում ե աչքերը քնոտ
Ու պինդ սեղմում ե տոտա ու ծնոտ:

Վխտում են գլխում մռայլ օլիքով
Անորոշ ձևեր, մտքեր անողուտ,
Յեւ բարձրանում ե կուրծքը արեկոծ,
Ու հեկեկում ե նա հոնգուր հոնգուր:

8. ՎԵՐՋ ԿԱՄ ՍԿԻՋԲ

Ամբողջ ճակատով՝ քաղաքիցը գլուղ
Յեւ գլուղից քաղաք՝ մեր բանակն անահ
Հարթում ե ուղին, ուխտեր ե ձգում
Յեւ շարժում կյանքը դեպի կոմունա:
Քաղաքը վորպես յերկաթ—դեկավար,
Անթիվ թելերով կապված ե գլուղին,
Նա վոլորները կատարում ե վարժ,
Յեւ գլուղը տանում ընթացքով ուղիդ:
Ու դեկավարը խոհուն—սրատես
Դիտում ե դաաստ, աչալուրջ հսկում,
Սառուգում հաճախ ողերը պես—պես,
Արգելակները սեղմում ե խեղուչն:

Այնքան մարդիկ են հավաքվել, ելի
Կարծես միտինգ ե գլուղի դպրոցում...
Ով վոր յեկել ե, անխուսափելի
Թղթի մի կտոր պահում ե ծոցում,
Յեւ սպասում ե, յերբ հերթը հասնի՝
Ներս մտնի դանդաղ, նախ մի քիչ հաղա
Յեւ ապա ծոցից դիմումը հանի,
— «Մի խնդիրք ունեմ, ընկեր կամիսար...»
Հատուկ մարդիկ են յեկել քաղաքից,
Հարց ու փորձում են, քննում են անվերջ,

Ծանոթանում են գլուղի կարիքին,
Տեղում լուծում են գանդատներ ու վեճ:

Մտնում ե Համզոն՝ գուշը կորցրած՝
Մոտենում ե նա դանդաղ, անարի,
Հանում ե ծոցից մի ձխած ծրար,
Անվստահ մեկնում ե կոմիսարին:
Նա ընթերցում ե... կլանվում մի պահ...
Դեմքին զարմանքը, ժպիտը շռայլ
Ուղում են պայծառ, փոփոխվում ապա,
Վորպես լույսերը եկրանի վրա...
Յեւ քրքշում ե լիաթոք, ւրտանց
Ու մոտ ե քաշում շիկնած պատանուն...
Համզոյի թուղթը ձեռքից ձեռք գնաց.
Հետաքրքրության քամին ե տանում...

«Ընկեր կոմիսար,— գրում ե Համզոն,—
Տասնհինգ տարիս լրացավ այսօր,
Վերջին հինգ տարին առանց ծնողի
Անցել եմ չարքաշ իմ կյանքի ուղին:
Ապրելու համար լես ինչեր չարի...
Մի գաղտնիք ունեմ արդեն հինգ տարի,
Հինգ տարի չասած և վոչ մի մարդու...
Այլևս անգոր եմ, իմ սիրտն ե պալթում:
Ի՞նչ գիշերներ եմ անցկացրել անքուն՝
Իմ ով լինելը պահելով թաքուն:
Ապրել եմ վորպես մի տղա՝ Համզո,
Բայց լես աղջիկ եմ, անունս Նազոն:

Անցած իր կյանքը ինչպե՞ս մոռանա...
 Պատմում ե Համդոն իր կյանքը մոռալ
 Ու տարիներ թախիծը, վոր նա
 Կրել ե սրտի և դեմքի վրա:
 — «Ընկեր կոմիսար, ալլևս անկարող,
 Անգոր եմ խեղդել իմ սիրտն ու հոգին,
 Թեև հիմա չես ակտիվ պայքարող
 Կոմսոմոլումն եմ, շատերի կողքին...
 Ինչից թաքնվել և ինչո՞ւ համար,
 Փոխված ե կյանքը... աճել եմ չեմ չես...
 Միակ խնդիրս ե, ընկեր կոմիսար,
 Ինձ այսոր վերցնես ու քաղաք տանես... »

Հանձնաժողովը մեկնում ե գյուղից...
 Նազոն նստել ե շոֆերի կողքին.
 Յերջանկությունից ու նոր յերկյուղից
 Ալեկոծված ե աղջկա հոգին:
 Շրջապատված ե մեքենան անանց
 Խուռն բազմության ողակով անձուկ.
 Ճչում ե, գոռում մեքենան հանկարծ՝
 Փռելով շուրջը խիտ փոշի ու ծուխ:

— «Բարի ճանապոհ... » լսում ե Նազոն
 Իր ընկերների կանչն ե չերևի...
 Իսկ ընկերները շվար, յերազկոտ
 Նայում են վազող կառքի յետևից:
 Նազո, հիմա դու մեր մեծ պայքարի
 Վճր ճակատումն ես և վճր ողակում.
 Անցել ե նորից մի քանի տարի,
 Ի՞նչ ես սովորել հզոր քաղաքում:

Ո՞ւմ հետ ես հիմա, սիրելի ընկեր,
 Յեմ ի՞նչ գաղտնիքներ ունես հիմա դու,
 Նոր կովի համար վորպիսի՞ն դենքեր
 Ստացար այնտեղ կարող և հատու...
 Գյուղն սպասում ե, Նազո, քո դարձին,
 Դու չես ես դալու, դու չես ես գալու...
 Գալու չես կրկին մեր դաշտերն անձիր,
 Գյուղին քաղաքի տեմպերը տալու:

Հոկտեմբեր — 1929 թ.

Դիլիջան — Յերևան

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0356559

ЕГИШЕ ЧАРЕНЦ
Борис Дзнеладзе
Баллада о полковнике томсоне,
комсомольце и о стачке

ВАГАРШАК НОРЕНЦ
Терновая рубашка
Гиз. ССР Армении. Эривань